

*В.Т. Пунь – курсант II курсу факультету № 1 Національної академії СБ України;
науковий керівник – канд. юрид. наук, начальник 2 напрямку ВКЗ
Національної академії СБ України Ю.О. Рега*

ГАРАНТУВАННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ГРОМАДЯНСТВО

Відповідно до Закону України “Про громадянство”, громадянство визначається як правовий зв’язок між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов’язках [1]. Основні гарантії права людини на громадянство можна поділити на дві групи: організаційні та правові. Як вбачається, до них слід відносити:

1) організаційні гарантії: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України (Міністерство закордонних справ), правоохоронні органи (МВС, СБУ), міжнародні організації;

2) правові гарантії: Конституція України, Закони України, Постанови Кабінету Міністрів України, Укази Президента України, міжнародні договори, згоду на обов’язковість, яких надано Верховною Радою України [2, с. 223].

Інститут громадянства пов’язаний не тільки з реалізацією державного суверенітету, а й з обов’язком держави забезпечувати права людини в Україні [3, с. 127]. Зокрема у преамбулі вказаного Закону зазначається, що право на громадянство є невід’ємним правом людини. І в цьому плані законодавство про громадянство виходить із вимог міжнародно-правових стандартів забезпечення прав та свобод людини, оскільки повністю відповідає Загальній Декларації прав людини від 10 грудня 1948 р. Іншими словами, можна стверджувати, що Закон України “Про громадянство” є фундаментом і механізмом гарантування права людини на громадянство. Цей Закон, чітко окреслює коло осіб, які мають право на громадянство. Одночасно, зазначений нормативно-правовий акт визначає перелік та правовий статус державних органів, які займаються справами громадянства, а саме повноваження і обов’язки Президента України з питань громадянства, Комісії з питань громадянства при Президентові України, Спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань громадянства. Вищеперераховані органи створюють механізм забезпечення і гарантування права на громадянство. Крім того, згідно розділу 5 Закону України “Про громадянство” громадяни мають право на оскарження дій чи бездіяльності органів державної влади, службових чи посадових осіб в суді, тобто в судах загальної юрисдикції та Конституційному суді України. Іншими словами, суд виступає гарантом забезпечення права на громадянство.

На думку автора, Конституційний суд України відіграє особливо важливу роль у забезпеченні права на громадянство, відповідно до положень Закону України “Про Конституційний суд України” [4]. Так, у п. 1 і 2 статті 13 зазначеного законодавчого акту сказано, що Конституційний суд приймає рішення та дає висновок у справах конституційності законів та правових актів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів

України, відповідності Конституції України. А це відповідно забезпечує гарантію виконання і непорушення статей 4 і 25 Конституції України та недопущення порушення принципів, на яких базується законодавство про громадянство.

Верховна Рада України через Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, який відповідно є гарантом стабільного забезпечення права людини на громадянство, також здійснює свій вплив на гарантування цього права. Відповідно до ст. 1 Закону України “Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини”, Уповноважений здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист кожного на території України, в межах її юрисдикції [5]. Згідно з положеннями ст. 16 цього нормативно-правового акту, громадянин має право на звернення до Уповноваженого із скаргою про факти порушення права на громадянство. Крім того, відповідно до ст. 19 Закону, Уповноважений бере участь у підготовці доповідей з прав людини, які подаються Україною в міжнародні організації, згідно з чинними міжнародними договорами та зобов'язаннями України. Таким чином, міжнародні організації теж беруть участь у гарантуванні права людини на громадянство в Україні.

Правоохоронні органи, зокрема Міністерство внутрішніх справ і Служба безпеки України, також відіграють важливу роль у гарантуванні права на громадянство. Згідно з положеннями Закону України “Про міліцію” (п. 14 ст. 16), міліція контролює додержання громадянами та службовими особами встановлених законодавством правил паспортної системи, в'їзду, перебування в Україні і транзитного проїзду через її територію іноземних громадян та осіб без громадянства [6]. Крім того, відповідно до пункту 74 Указу Президента України від 27 березня 2001 р. № 215/2001 “Про порядок провадження за заявами і поданнями з питань громадянства України та виконання прийнятих рішень” [7], Головне управління МВС України в Автономній Республіці Крим, місті Києві і Севастополі, управління МВС України в областях перевіряє відповідність оформлення документів щодо встановлення належності до громадянства України вимогам законодавства та підтвердження ними наявності фактів, з якими Закон пов'язує належність особи до громадянства України; перевіряє відповідність оформлення документів з питань громадянства вимогам законодавства та підтвердження ними наявності фактів, з якими Закон пов'язує набуття особою громадянства України. Крім того, під час перевірки документів щодо поновлення особи у громадянстві України перевіряє у межах своєї компетенції відсутність передбачених Законом підстав, за наявності яких поновлення у громадянстві України не допускається. У свою чергу документи щодо поновлення особи у громадянстві України надсилаються до органів Служби безпеки України, які у межах своєї компетенції перевіряють відсутність передбачених Законом підстав, за наявності яких поновлення у громадянстві України не допускається. Про результати перевірки органи Служби безпеки України повідомляють відповідний підрозділ МВС України у двомісячний строк з дня одержання документів. Якщо документи оформлені належним чином і

підтверджують наявність необхідних фактів начальник уповноваженого органу МВС України або його заступник приймає рішення про оформлення набуття особою громадянства України.

Отже, проаналізувавши все вищевикладене, слід зазначити, що в Україні створена досить чітка і функціональна система гарантій права на громадянство, але сам механізм забезпечення цих гарантій є дещо неврегульований. На думку автора, потрібні певні зміни в структурі системи забезпечення громадянства, спрямовані на її спрощення. Розв'язанням цієї проблеми може бути створення єдиного централізованого органу, який би займався виключно питаннями громадянства і міг би самостійно вирішувати усі пов'язані з ним питання.

Література

1. Відомості Верховної Ради України, 2001.– № 13.– Ст. 65.
2. Погорілко В.Ф. Конституційне право України: підручник.– К.: В-во “Наукова думка”, 2003. – 730 с.
3. Фрицький О.С. Конституційне право України.– К.: Юрінком-Інтер, 2004. – 510 с.
4. Відомості Верховної Ради України – 1996.– № 49. – Ст. 272.
5. Відомості Верховної Ради України – 1998.– № 20. – Ст. 99.
6. Відомості Верховної Ради України – 1991.– № 4. – Ст. 20.

Пунь, В. Т. Гарантування права людини на громадянство [Текст] / В. Т. Пунь ; наук. кер. Рега Ю. О. // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти : зб. тез доп. I Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (8-9 грудня 2006 року) / Державний вищий навчальний заклад „Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми, 2006. – С. 150-153.